

Djeca kao korisnici novih medija

Šimenić, Maja

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:924713>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2020-10-26**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J .J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Preddiplomski studij informatologije

Maja Šimenić

Djeca kao korisnici novih medija

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Ivana Martinović

Osijek, 2019.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za informacijske znanosti
Preddiplomski studij informatologije

Maja Šimenić

Djeca kao korisnici novih medija

Završni rad

Društvene znanosti, informacijske i komunikacijske znanosti,
informacijski sustavi i informatologija

Mentor: doc. dr. sc. Ivana Martinović

Osijek, 2019.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum *15. rujna 2019.*

Maja Šimenc, 0149220395
ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj

Sažetak

1. Uvod.....	2
2. Mediji 21. stoljeća.....	4
3. Djeca i televizija.....	7
3.1. Neprimjereni televizijski sadržaji i televizijske dobne oznake	8
4. Djeca – korisnici interneta	10
4.1. Opasnosti na internetu	11
5. Mediji - najdraže dječje igračke.....	13
6. Mediji u odgojno-obrazovnim ustanovama	15
7. Zaključak.....	18
8. Literatura.....	20

Sažetak

Novi mediji imaju ulogu obrazovanja, informiranja, odgajanja i zabavljanja djece i mladih. Osim toga, mediji svakodnevno oblikuju stajališta i mišljenja o određenim temama. Napretkom i razvojem tehnologije razvijaju se i mediji, a osim odraslih sve su češći korisnici tih medija i djeca. U radu će se govoriti o medijima čiji se razvoj dogodio u 21. stoljeću te način na koji oni utječu na razvoj i odgoj djece. Novi masovni mediji, koji su se pojavili unazad dvadesetak godina, jesu internet, sve platforme za izmjenu videozapisa i fotografija, društvene mreže i dr. U radu će se govoriti o televiziji i djeci kao njenim korisnicima, odnosno o načinima zaštite djece od neprimjerenog televizijskog sadržaja. U radu će se obraditi i problem sve učestalijeg korištenja interneta od strane djece bez roditeljskog nadzora kao i pojave vršnjačkog nasilja među djecom i mladima na društvenim mrežama. Usporedno, rad će se osvrnuti na pozitivne strane korištenja interneta i na koji način internet pomaže djeci u razvoju i učenju. Posebna pozornost u radu će se posvetiti i problemu kupnje igračih konzola i pametnih telefona djeci u obliku poklona, unatoč tome što ih se od utjecaja istih želi zaštititi. Na kraju rada govorit će se o pozitivnim i negativnim utjecajima medija, kao i njihovoj ulozi u obrazovanju u školama i vrtićima. Na primjerima radionica i projekata prikazat će se koliko mediji pomažu pri provedbi nastavnog plana, ali i djeci u vrtiću kao pripremi za polazak u školu.

Ključne riječi: djeca, mediji, televizija, internet, obrazovanje

1. Uvod

Nagli razvoj masovnih medija, poput televizije i interneta, uvelike utječe na razvoj i odrastanje današnje djece. Danas je nezamislivo živjeti bez pametnog telefona i pristupa internetu ili pak televizora u spavaćoj sobi. Djeca se često nađu u situacijama gdje ostanu bez nadzora roditelja, što kod kuće ili na javnom mjestu pa to iskoriste te se okreću se igri upravo s pametnim telefonom ili nekom video-igricom, a ne igri s drugom djecom. Mediji poput interneta i televizije počeli su „odgajati“ djecu. Odgajajući ih nameću im mišljenja i oblikuju njihovu svijest i pogled na svijet, koji je često iskrivljen. Gledajući televiziju djeca su izložena reklamama i ostalom sadržaju koji nije primjeren njihovoj dobi, iako postoje dobne oznake. „Surfajući“ internetom ili koristeći mobilne aplikacije na pametnom telefonu, djeca mogu naići na neprimjeren sadržaj koji, ako se to učestalo događa, može ostaviti neželjene i trajne posljedice na dječju psihu. Osim što mediji danas odgajaju djecu, uvelike sudjeluju i u njihovom obrazovanju. Televizija predstavlja medij informiranja i zabave; radio je dnevni pratitelj s glazbom i kraćim informacijama; novine služe kao detaljniji, „dublji“ prikaz određene teme, a knjiga za pobuđivanje mašte i spoznavanje izražavanja riječima; film, kao najsloženiji medij, nudi bogatstvo doživljaja. Računalo i internet pak služe za samostalno učenje, komunikaciju i rasprave, kao i računalne igre koje služe zabavi, ali i učenju, razvijanju sposobnosti, od fizičkih do umnih.¹ U protekla dva desetljeća, osim na promjene u svijetu, internet je utjecao i na način na koji komuniciramo, informiramo se, ali i na to kako se odnosimo jedni prema drugima, što u slobodno vrijeme, u školi, na fakultetu ili s kolegama na radnom mjestu. Činjenica je da se s pojavom interneta naš svijet uvelike umanjio te da nikada nije bilo lakše i brže doći do novih informacija, pročitati najnovije vijesti ili komunicirati s nekim s drugog kraja svijeta. Iako sve nabrojano ubrajamo u pozitivne strane ovog dostignuća, internet je sa sobom donio i mnoštvo toga negativnoga. Današnja djeca već s par mjeseci života znaju ući u njegova bespuća, otvoriti YouTube ili bilo koju drugu mobilnu aplikaciju i potencijalno se izložiti opasnostima koje na njima vrebaju. Osim interneta, i televizija i sve popularnije video

¹ Mikić, Krešimir. Medijska pismenost, mediji kao prijenosnici humanih poruka, ideja, vrijednosti. // Dijete i jezik danas: Dijete i mediji: Zbornik radova sa VII. znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem / uredile Dubravka Smajić i Valentina Majdenić. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, 2015. Str. 15. URL: https://chila.eu/wp-content/uploads/2019/02/Dijete-i-mediji-2015.-_Children-and-the-Media-2015.pdf (2019-08-26)

igre također kriju potencijalno opasan sadržaj koji može utjecati na djetetovo ponašanje. Pitanje koje se neprestano nameće je „zaglupljuju“ li današnji mediji djecu ili ih djeca jednostavno ne znaju pravilno koristiti, odnosno koriste sve njima dostupne medije samo za zabavu i „ubijanje“ dosade. Da bi spriječili i zaštitili djecu od takvog sadržaja, potrebno je prvo educirati roditelje koji će svojim primjerom pokazati djeci kako ne upasti u „zamke“ današnjih medija te kako ih pravilno svakodnevno koristiti za komunikaciju, igru, zabavu i slobodno vrijeme, ali i za učenje i obrazovanje.

2. Mediji 21. stoljeća

Riječ *medij* latinskog je porijekla - lat. *medium*, a označava sredinu, sredstvo ili skup uvjeta u kojima nešto postoji, zbiva se, živi ili djeluje (npr. hranjiva supstancija u kojoj se uzgajaju mikroorganizmi; kulturna i društvena okolina unutar koje se netko razvija, u kojoj živi ili stvara). Pojam *medij* susrećemo i u informacijskoj tehnologiji, okultizmu te lingvistici.² U kontekstu ovog rada, medij kao pojam koji je vezan za komunikacijske znanosti označava svako sredstvo posredstvom kojega se prenose poruke, vijesti, obavijesti i sl. U komunikacijskim znanostima takvim sredstvima smatraju se sve tiskovine i elektronička sredstva. U novije doba to su internet, komunikacijski sateliti, film, CD i dr. pa se o njima govori kao o masovnim medijima.³ Masovne medije možemo podijeliti u dvije velike skupine. U tradicionalne masovne medije ubrajamo novine, časopise, radio i televiziju, dok su novi masovni mediji, koji su se pojavili unazad dvadesetak godina, internet, sve platforme za izmjenu videozapisa i fotografija, društvene mreže i dr. Tradicionalni masovni mediji sve se više povezuju s računalnom tehnologijom pa nastaju novi interaktivni mediji, upravo poput već spomenutog velikog dostignuća – interneta. A kako zapravo na nas, a ponajviše na djecu, utječu ti novi, digitalni i interaktivni mediji? Ljudski se mozak „korištenjem“ neprestano mijenja. Tragove pamćenja u ljudskom mozgu ostavljaju sva opažanja, osjećaji, doživljaji i djelovanja. Danas se aktivnost ljudskog mozga može doslovno uslikati ili snimiti medicinskim instrumentima, a može se i promatrati kako se mijenja tijekom procesa učenja. No kako naš mozak uvijek uči, vrijeme provedeno uz današnje digitalne medije ostavlja velike tragove na svakodnevni život, od kretanja, prehrane do duševnog stanja pa i razvoja inteligencije ili jezika.⁴ Iako djeci okruženje medija nije uopće nije potrebno kako bi se ona razvijala, djecu se medijima izlaže svakodnevno, od gledanja televizije i crtanih filmova do igranja video-igrica. Također, mnogi roditelji nagrađuju svoju djecu za dobro vladanje tako što će im dati pametni telefon u ruke ili u nekom drugom slučaju dat će im isti taj mobilni telefon kako bi se dijete smirilo, a neka od aplikacija na mobilnom telefonu zainteresirala dijete. Pozitivna stvar današnjih masovnih medija je što je raznolikost sadržaja za djecu veća nego ikada, poput crtanih filmova i edukativnih emisija na televiziji te interaktivnih slikovnica i e-knjiga koje su dostupne za „skidanje“ na mobilne

² Medij. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39755> (2019-09-15)

³ Masovni mediji. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39312> (2019-08-26)

⁴Spitzer, Manfred. Digitalna demencija: kako mi i naša djeca silazimo s uma. Zagreb: Ljevak, 2018. Str. 14-15.

uređaje ili tablete. Roditelji/skrbnici male djece medije bi trebali držati po strani, a samim time okrenuti se čitanju i razgovoru s djecom putem kojih će se razvijati dječja mašta, govor i razumijevanje. Prema istraživanju Floriana Rehbeina, doktora na Institutu za kriminalistiku Donje Saske (Sj. Njemačka) i njegovih suradnika iz 2009., dječaci devetog razreda (petnaestogodišnjaci) su medije (TV, video, DVD, Internet-chat, računalne igre) dnevno koristili sedam sati i trideset sedam minuta, dok su djevojčice to činile ukupno šest sati i pedeset minuta.⁵ Lako možemo zaključiti kako je danas, deset godina nakon objave ovih podataka, situacija u Njemačkoj, ali i ostalim zemljama (uključujući i Hrvatsku) situacija posve drugačija i još više zabrinjavajuća, jer su mladi i djeca okruženi s novim digitalnim medijima koji se neprestano razvijaju, a njihovim razvojem raste i dnevni broj sati korištenja medija od strane. Medijima se od 60-ih godina prošlog stoljeća bavi i posebna grana pedagogije, poznatija i kao medijska pedagogija. „Medijska pedagogija za predmet svog poučavanja ima sociopedagogijske, sociokulturalne i sociopolitičke aspekte u suvremenim sredstvima (medijskog) komuniciranja, a osobito se bazira na analizi uloge medija na svijest i ponašanja djece i mladih te, u konačnici, njihovoga osposobljavanja za kritičku analizu medijskih ponuda“.⁶ Ova grana pedagogije nastala je kao rezultat razvoja odgojnih znanosti i kao reakcija na pedagogijske posljedice naglog razvitka novih, inovativnih medija i obrazovnih tehnologija.⁷ Iskustva u drugim zemljama pokazala su da su edukacija i podizanje razine medijske pismenosti najbolji način da zaštitimo djecu od potencijalno štetnih medijskih sadržaja. Pojam medijske pismenosti definiran je na konferenciji o medijskoj pismenosti 1992. godine (National Leadership Conference on Media Literacy, 1992) kao "sposobnost pristupa, analize, vrednovanja i odašiljanja poruka posredstvom medija" (Aufderheide, 1992).⁸ „Mladi s lakoćom prihvaćaju nove tehnologije i navedene promjene. Djeca koja, primjera radi, na televiziji ne vide ono što drugi vide ili „koja ne surfaju po stranicama po kojima surfaju drugi, osjećaju se uskraćenima da će biti percipirani kao manje vrijedni.“⁹ Mediji također stvaraju

⁵ Isto, str. 12.

⁶ Tolić, Mirela. Temeljni pojmovi suvremene medijske pedagogije. // Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja 55, 22(2009). Str. 97. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/73170> (2019-08-26)

⁷ Isto.

⁸ Zgrabljic Rotar, Nada. Mediji- Medijska pismenost, medijski sadržaji i medijski utjecaji. // Medijska pismenost i civilno društvo / Zgrabljic Rotar, Nada (ur.). Sarajevo: Media Centar, 2005. Str.1.

URL:

http://www.medijskapismenost.net/download/2005_Nada_Zgrablji_Rotar_Medijska_pismenost_i_civilno_drustvo.pdf (2019-09-15)

⁹ Bauer, T.A. Mediji za otvoreno društvo: medijska odgovornost kao temelj demokratske medijske kulture. Zagreb : Sveučilišna knjižara, 2007. Citirano prema: Miliša, Zaltko; Milačić, Višnja. Uloga medija u kreiranju slobodnog vremena mladih. // Riječki teološki časopis 18, 2 (2010). Str. 573. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/180233> (2019-09-15)

stereotipe i predrasude među djecom i mladima, prikazujući „idealne i savršene“ žene i muškarce, poput manekena, ili prikazujući pripadnike manjina kao kriminalce ili žrtve. Mediji prikazuju ono što je njima lijepo, a što može kod djece izazvati ozbiljne posljedice ako dijete pomisli kako se ne uklapa u taj „savršeni“ svijet, kao što su poremećaji u prehrani i ponašanju (slika br. 1). Idućih nekoliko poglavlja bavit će se utjecajem današnjih digitalnih i interaktivnih medija (prvenstveno televizije, interneta i video-igara) na djecu te kakve sve posljedice po dječji razvoj može imati njihovo primjereno, odnosno neprimjereno korištenje.

Slika 1. Mediji često promiču nerealnu i umjetnu sliku ljepote koju većina žena, ali i sve više djevojčica i mladih djevojaka ne može dostići.¹⁰

¹⁰ URL: <http://dkmk.hr/wp-content/uploads/2016/01/Stereotipi-i-medijski-prikazi-ljepote.pdf> (2019-09-15)

3. Djeca i televizija

Danas je teško zamisliv odgoj djeteta bez televizora. Čak i da ga nemamo u svojoj kući, dijete će već na neki način biti izloženo njegovom utjecaju – kod prijatelja, susjeda, u restoranu, itd. Nekada se djecu uspavljivalo na način da bi im se pročitala priča za laku noć, a u današnje vrijeme djeca imaju televizor u svojoj sobi pa prije spavanja pogledaju svoj omiljeni crtani film. Televizija je do pojave videa i kompjutera bila najnovija tehnologija. Danas djeca odrastaju u digitalnom dobu koje se brzo mijenja i koje je značajno drugačije od onog vremena u kojem su odrastali njihovi roditelji, bake i djedovi. Danas je tehnologija svugdje oko nas; od doma, preko radnog mjesta pa sve do obrazovnih ustanova. Kada se koristi pametno pruža veliku pomoć u učenju te omogućuje svakodnevnu komunikaciju.¹¹

Prema istraživanju AEM-a i UNICEF-a, čak 56 % djece dnevno provede od jedan do tri sata pred TV-om, a 50 % vremena djeca provedu pred TV-om a da njihovi roditelji i ne znaju što gledaju.¹² Djeci nikako ne treba zabraniti gledanje televizije, već bi se trebalo usredotočiti na problem oko odabira onoga što bi djeca smjela gledati. Za bebe i djecu mlađu od tri godine stručnjaci preporučuju totalnu zabranu gledanja televizora. Uglavnom se slažu da što djeca više gledaju televiziju, manje će socijalno i duševno napredovati. Istraživanja su pokazala kako djeca i bebe koje gledaju televiziju imaju siromašniji vokabular.¹³ Nadalje, djeca starija od tri godine pred televizorom bi trebala provoditi maksimalno 30 minuta dnevno. Također, ponekad bi bilo dobro da nekoliko dana u tjednu televiziju uopće ne gledaju. Školarci bi pred televizorom trebali provoditi maksimalno sat vremena, a nakon 10. godine djeci se može dopustiti 90 minuta dnevno gledanja TV sadržaja. Već nakon 13. godine djeci bi se mogla prepustiti odluka o tome koliko će dnevno provesti vremena gledajući televizijski program, ali naravno uz određene limite koje će postaviti zajedno u dogovoru s roditeljima i koje treba poštivati.¹⁴ I dok gledanje edukacijskih programa omogućava obrazovni i socijalni napredak, gledanje drugačijih sadržaja može imati potpuno drugačiji učinak. Istraživanja su pokazala kako ne sadrže svi needukacijski televizijski sadržaji nasilje. Djeca uče spontano gledajući različite televizijske sadržaje te se njihov slabiji školski uspjeh može povezati s učestalim gledanjem zabavnog televizijskog

¹¹ Technology and Interactive Media as Tools in Early Childhood Programs Serving Children from Birth through Age 8. Str. 1. URL: https://www.naeyc.org/files/naeyc/file/positions/PS_technology_WEB2.pdf (2019-09-15)

¹² Horvat, Sandra. Koliko bi djeca smjela gledati televiziju, 21.11.2015. URL: <http://www.roditelji.hr/obitelj/koliko-bi-djeca-smjela-gledati-televiziju/> (2019-08-27)

¹³ Djeca pred televizorom? Što manje, to bolje!, 20.01.2014. URL: <http://www.roditelji.hr/jaslice/odgoj/djeca-pred-televizorom-sto-manje-bolje/> (2019-08-27)

¹⁴ Usp. Horvat, Sandra. Nav. dj.

sadržaja. No, ono naučeno iz edukacijskog televizijskog sadržaja je dugoročnije od onog naučenog iz zabavnog.¹⁵

„Birajmo što gledamo“ je kampanja koju su pokrenuli Agencija za elektroničke medije i UNICEF, s ciljem da će podizanje svijesti o važnosti medijske pismenosti, uz uvođenje nove regulative, pomoći zaštititi djecu i njihova prava te doprinijeti produktivnijem zajedničkom praćenju medijskog sadržaja. U studenom 2016. godine UNICEF je u suradnji s agencijom Ipsos Puls proveo istraživanje o navikama gledanja televizije kod djece. Rezultati su pokazali kako većina djece gleda televiziju u društvu obitelji, a 11% njih to čini bez ičijeg nadzora. Ispitano je 1000 roditelja (1561 djece) i gotovo svi su prepoznali oznake za dobnu primjerenost sadržaja na televiziji. Također, roditelji češće donose odluke o tome smije li dijete nešto gledati ako je ono mlađe od 12 godina, dok djeca starija od 13 godina televizijski program gledaju bez prisustva roditelja.¹⁶

3.1. Neprimjereni televizijski sadržaji i televizijske dobne oznake

U neprimjereni medijski sadržaj za djecu ubrajamo prizore grubog nasilja, tjelesnog i/ili verbalnog, scene strašnih stradanja i ranjavanja, seksualnog iskorištavanja i seksa, prostog rječnika, zlorabe droga, alkohola i duhana, kockanja i klađenja te slične prizore. Ovakvi prizori sve su češći na programima komercijalnih televizija. Gotovo da više ne postoji žanr bez nasilja: filmova, reklama, športskih događaja, videospotova, crtanih filmova.¹⁷ Televizijski program koji sadržava takve prizore prikazuje se u točno određeno vrijeme ili u određenim uvjetima (npr. mogu postati dostupni za gledanje nakon ukucavanja PIN-a ili koda te moraju biti označeni dobnom oznakom.

Dobna oznaka **12** označava sadržaj koji nije primjeren za mlađe od 12 godina i mora biti označen grafičkom oznakom s brojem 12 zelene boje u prozirnrom krugu. Prije emitiranja takvog sadržaja na televiziji se uobičajeno pojavi i zvučno upozorenje koje glasi: „Program koji slijedi nije primjeren za osobe mlađe od 12 godina.“¹⁸

¹⁵ Kirkorian, Heather L. ; Wartella, Ellen A.; Anderson; Daniel R. Media and Young Children's Learning. // The Future of Children 18, 1(2008). Str. 49.

URL: https://www.researchgate.net/publication/49852123_Media_and_Young_Children's_Learning (2019-09-15)

¹⁶ Sve je manje djece pred TV ekranom bez nadzora, 2016. URL:

<https://www.unicef.hr/vijest/sve-je-manje-djece-pred-tv-ekranom-bez-nadzora/> (2019-08-27)

¹⁷ Mandarić, Valentina. Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih. // Bogoslovska smotra 82, 1(2012).Str. 135.

URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?id_clanak_jezik=117752&show=clanak (2019-08-28)

¹⁸ Djeca i mediji: Knjižica za roditelje i skrbnike djece./ priredili Robert Tomljenović, Marin Ilej i Gorana Banda. s.l.: Agencija za elektroničke medije; Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2018. Str. 8.

Dobna oznaka **15** znači da televizijski program koji slijedi nije primjeren za osobe mlađe od 15 godina i ne smije se prikazivati između 7 i 20 sati. Takav sadržaj bit će označen grafičkom oznakom s brojem 15 narančaste boje u prozirnrom krugu.¹⁹

Dobna oznaka **18** označava sve televizijske programe koji su namijenjeni publici starijoj od 18 godina. Takav program ne smije se prikazivati između 7 i 23 sata i označen je grafičkom oznakom s brojem 18 crvene boje u prozirnrom krugu.²⁰

Vrlo je važno da televizijski program bude obilježen dobnom oznakom. Ne doživljavaju i ne razumiju sva djeca, odnosno djeca različite dobi, jednako isti medijski sadržaj. Osim dobi, bitni čimbenici pri procjeni medijskog sadržaja koji je prihvatljiv su i spol djeteta, njegove sklonosti, temperament i dr. Dobne oznake dobar su vodič pri odabiru primjerenog i sigurnog sadržaja za djecu.

¹⁹ Isto.

²⁰ Isto, str. 9.

4. Djeca – korisnici interneta

Djeca današnjice sve ranije počinju surfati internetom. Nije stoga čudno kako je među djecom sve više ovisnika o internetu i sadržaju na njemu. Posljedice ovisnosti mogu biti vrlo negativne po djetetovo raspoloženje, mogu dovesti do depresije pa čak i biti povezane s autizmom.²¹ Poznato je kako djeca „kopiraju“ ponašanje odraslih, a kako je i većina ljudi postalo ovisno o internetu, posebice kako je spajanje na mrežu moguće i preko pametnog telefona, nije začuđujuće kako i djeca sve više koriste internet, često i bez roditeljskog nadzora. Uobičajen prizor prikazan je na slici br. 2, gdje djeca u toplini doma više ne razgovaraju s roditeljima, već je svatko zaokupljen sadržajem na svom pametnom telefonu. Ljudi postaju nervozni i tjeskobni ako se ne mogu istog trenutka spojiti na mrežu, a takvo ponašanje i stanje može se primijetiti kod djece. Djeca na internetu igraju različite igrice, pretražuju sadržaj koji ih zanima, komuniciraju, odnosno šalju poruke vršnjacima, ali i otvaraju profile na društvenim mrežama. Upravo na njima vrebaju i najviše opasnosti.²² Djeci treba pojasniti kako koristiti internet i njegove izvore za zabavu i učenje i da putem spajanja na mrežu mogu doći do vrlo korisnih i zanimljivih informacija te usput nešto naučiti, ali i da internet krije brojne opasnosti te je važno poduzeti određene aktivnosti kako bi se zaštitili od njih.

Slika 2. Djeca „kopiraju“ navike i ponašanje svojih roditelja.²³

²¹ Mužić, Josip. Štetan utjecaj virtualnoga svijeta na djecu. // Obnovljeni život : časopis za filozofiju i religijske znanosti 69, 3 (2014). Str 399-400. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=190847 (2019-08-29)

²² Usp. Djeca i Internet. URL: <http://www.zzzjbpz.hr/images/stories/OVISNOSTI/Djeca-i-siguran-internet.pdf> (2019-08-29)

²³ URL: <https://kxrb.com/yep-mom-and-dad-are-addicted-to-smartphones-too/> (2019-09-15)

Djeca nigdje na internetu ne smiju ostavljati svoje osobne podatke, komunicirati s njima nepoznatim osobama, registrirati se na stranicama bez znanja roditelja. Djeca bi trebala obavijestiti roditelje ako ih je kontaktirala njima nepoznata osoba. Sve je više slučajeva u kojima odrasle osobe, često osobe koje su sklone pedofiliji i iskorištavanju djece, „namamljuju“ djecu da se nađu s njima i upoznaju se. Kao i televiziju, djeci ne treba braniti niti pristup internetu. Dijete će se s internetom susresti kod prijatelja ili rodbine ili u bilo kojem drugom trenutku kada nije pod nadzorom roditelja. Internet je nesumnjivo vrlo koristan alat s mnogo pozitivnih strana kao što su:

- brza i laka dostupnost informacija
- motivacija za učenje
- izvor zabave
- omogućuje brzu i laku komunikaciju bez obzira na to gdje se nalazimo
- omogućuje razmjenu iskustva, mišljenja i informacija
- poboljšavaju se vještine pisanja djece i mladih
- potiče razvoj kreativnosti
- potiče razvoj strategija rješavanja problema i selekcije informacija.²⁴

4.1. Opasnosti na internetu

Računala, pametni telefoni i internet postali su nevjerojatno moćna sredstva anonimnosti. Nigdje kao na internetu ne postoji više *aliasa*, *avatara* i drugih oblika lažnog predstavljanja.²⁵ Česta je pojava da se iza takvih profila kriju osobe koje imaju sumnjive namjere prema drugima, posebice prema djeci, ili lažne profile prave djeca kako bi uznemiravala svoje vršnjake, što dovodi do sve zloglasnijeg vršnjačkog nasilja. Istraživanje koje je UNICEF proveo u Hrvatskoj 2010. godine pod nazivom „Iskustva i stavovi djece, roditelja i učitelja prema elektroničkim medijima“ u sklopu programa prevencije elektroničkog nasilja „Prekini lanac“ pokazalo je kako korištenje interneta ima i negativne posljedice, poput elektroničkog zlostavljanja. U istraživanju

²⁴ Robotić, Petra. Zamke virtualnog svijeta: zaštita djece i mladih na internetu i prevencija ovisnosti. // Journal of Applied Health Sciences = Časopis za primijenjene zdravstvene znanosti 1, 2 (2015). Str. 82. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/240160> (2019-08-29)

²⁵ Spitzer, Manfred. Nav.dj., str. 105.

je sudjelovalo 5215 učenika. 15 učenika se izjasnilo kako je doživjelo zlostavljanje, njih 29 % povremeno, a 66 % djece nikada nije iskusilo elektroničko zlostavljanje. Djeca su uglavnom bila zlostavljana putem društvene mreže *Facebook* ili neke druge društvene mreže (40 %) ili putem SMS poruka (30 %). Posljedice koje su ostale nakon zlostavljanja u većini slučajeva su bili problemi sa spavanjem, prehranom, glavoboljom, trboboľjom te u konačnici potpuno izbjegavanje interneta. Djeca su postajala zabrinutija, lako su ljutila i imala su smanjenu koncentraciju. Djevojčice koje su bile zlostavljane jače reagiraju na stres i imaju izraženije simptome zbog zlostavljanja, ali se u većini slučajeva povjere nekome o onome što im se dogodilo te više ne posjećuju mjesta na internetu na kojima su bile izložene nasilju.²⁶ Djecu se od neprimjerenog sadržaja na internetu može zaštititi uključivanjem roditeljske zaštite ili filtera koji mogu pomoći u postavljanju granica. Filteri postoje i na pojedinim internetskim stranicama i uslugama, poput YouTubea i Googlea. Svakako treba imati na umu da takav oblik zaštite i kontrole nije 100% učinkovit. Najbolje je kombinirati ih sa stvarnim roditeljskim nadzorom i angažmanom, kako bi djeca naučila kako sigurno koristiti internet. Kako djeca rastu, filtere je moguće prilagođavati i mijenjati prema njihovim potrebama. Osim toga, važno je djeci objasniti kako odmah trebaju prijaviti odrasloj osobi ako ih bilo kakav sadržaj na internetu uznemiri ili im se bilo što ružno dogodi. Također, ako misle da su se našli u opasnoj situaciji ili su u kontaktu s nekim nepoznatim, najbolje bi bilo da isključe uređaj preko koje su pristupili internetu.²⁷

²⁶ Labaš, Danijel; Marinčić, Petra. Mediji kao sredstvo zabave u očima djece. // *Medianali* 12, 15 (2018), str. 5-6. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/288270> (2019-98-29)

²⁷ Usp. Dokler, Ana. Sigurnost djece na internetu – savjeti za roditelje predškolaca, 27.8. 2018. URL: <https://www.medijskapismenost.hr/sigurnost-predskolaca-na-internetu-savjeti-za-roditelje/> (2019-08-29)

5. Mediji - najdraže dječje igračke

„Igra potiče intelektualni rast i kritičko razmišljanje pružajući djeci priliku da istraže, eksperimentiraju i steknu vještine za rješavanje problema.“²⁸ Igranje ima ključnu ulogu u razvoju dječjih intelektualnih i društvenih vještina – šire maštu, razvijaju vokabular i socijalne vještine.²⁹ Nekada je bilo nezamislivo provesti u kući pred televizorom ili za računalom. Djeca su se igrala s vršnjacima po parkovima, travnjacima, na ulici ili u pijesku. Dječji smijeh orio se ulicama, igrao se nogomet, preskakala se užad, cesta je bila išarana kredom. Današnja djeca svoje slobodno vrijeme radije provode ispred ekrana, što televizijskih, što mobilnih i računalnih. Razvoj medija omogućio je djeci da ih koriste za zabavu i igru u slobodno vrijeme. Igraće konzole spadaju u „najpopularnije“ darove za djecu. Na golemom se tržištu ovih „igračaka“ vodi neprekidan rat za kupce. Među najpopularnijim tvrtkama su Sony, Nintendo i Microsoft. U društvu je ustaljeno mišljenje kako igranje igrica kod djece potiče učenje. Pravo je pitanje je li to zaista tako. Malo tko se zapita što se događa s djecom koja neprestano igraju digitalne igre i kakve posljedice to ima na njihov razvoj.³⁰ Ovakva vrsta igara dolazi u oblicima za osobna računala i/ili za konzole. Pretpostavka je da videoigre, koje se igraju na konzolama, dovode do lošijeg uspjeha u školi, posebice ako dijete posjeduje svoju vlastitu igraću konzolu.³¹ Nekoliko studija je pokazalo kako igranje igrica rezultira lošijim uspjehom u školu, ali s druge strane može i biti da slabiji učenici igraju igrice kako bi popunili svoje slobodno vrijeme i jednostavno zaboravili na školu i svoj neuspjeh. Argument za tu pretpostavku bi glasio da ne uzrokuju videoigre slabiji uspjeh u školi, već da slabije uspješni učenici češće posežu za igranjem videoigara.³² Osim ove negativne posljedice, igranje igrica može izazvati i agresivnost kod djece zbog velike količine agresije koja je prisutna u igrama, jer čak 89 % igara ima nasilni sadržaj. Istraživanja su pokazala da djeca mogu imitirati postupke likova iz igara u ponašanju koje je prikazano u igrici. Radnja pojedinih igrica je takva da igrači sakupljaju bodove i

²⁸ Levin, Diane. *Remote Control Childhood? Combating the Hazards of Media Culture*. Washington, DC: National Association for the Education of Young Children, 1998. Citirano prema: Ciboci, Lana. *Utjecaj medija na igru djece predškolske dobi*. // *Dijete i jezik danas: Dijete i mediji: Zbornik radova sa VII. znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem / uredile Dubravka Smajić i Valentina Majdenić*. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, 2015. Str. 367. URL: https://chila.eu/wp-content/uploads/2019/02/Dijete-i-mediji-2015.-_Children-and-the-Media-2015.pdf (2019-08-29)

²⁹ Usp. Ciboci, Lana. Nav. dj.

³⁰ Spitzer, Manfred. Nav. dj., str. 177.

³¹ Schmidt, Marie Evans; Vanderwater, Elizabeth A. Media and attention, cognition, and school achievement. // *The Future of Children* 18, 1 (2008). Citirano prema: Spitzer, Manfred. *Digitalna demencija: kako mi i naša djeca silazimo s uma*. Zagreb: Ljevak, 2018. Str. 178.

³² Isto.

napreduju u igrici samo ako ubijaju protivnike. Naravno da to ne znači da će dijete koje igra računalne ili videoigre biti agresivno prema svojim vršnjacima. Nema dokaza da igranje dovodi do agresivnog ponašanja, no ono može biti okidač za takvo ponašanje. Osim ovih negativnih utjecaja pretjeranog igranja igrica, čest problem koji se javlja kod djece igrača je nefizička aktivnost, osamljenost i socijalno izoliranje, ali i pretjerana potreba za igranjem, što može dovesti do ovisnosti o igranju igrica.³³ Osim igraćih konzola, pametni telefoni također postaju sve popularniji dječji poklon. Oni nužno ne moraju biti poklon, već ih djeca mogu uzeti od svojih roditelja/skrbnika. Svjedočimo situacijama u kojima roditelji svoju djecu, koja su još u kolicima, kada su nervozna smiruju tako što im daju svoj pametni telefon i pokrenu njihov omiljeni crtani film. Starija djeca pak vole na mobitelu igrati igrice i komunicirati s vršnjacima. Postoje pozitivne i negativne funkcije pametnih telefona. Današnji pametni telefoni omogućuju nam nikad bržu komunikaciju i informiranje. Školarci jednom porukom mogu obavijestiti roditelje kako su bez problema stigli ili se vratili iz škole, gdje se nalaze i sl. Također, djeci se korištenjem pametnih telefona razvija i vještina korištenja suvremenom tehnikom. Negativne strane korištenja ovog medija kod djece su štetni sadržaji koje dijete može pronaći koristeći mobilni telefon, isticanje socijalnog statusa pokazivanjem skupog pametnog telefona među vršnjacima, gdje dolazi do sraza između onih kojih imaju pametni telefon i onih koji imaju jeftiniji ili ga uopće ne posjeduju, što dovodi da se takva djeca osjećaju manje vrijednima. Djeca koja posjeduju skupe pametne telefone mogu biti i na meti kriminalaca i lopova, odraslih i svojih vršnjaka. Bitno je napomenuti kako djeca često spavaju s pametnim telefonom ili ga dnevno koriste puno više nego što se preporučuje, a zanemaruje se činjenica kako su pametni telefoni izvori štetnih zračenja. Iako to područje nije konkretno ispitano, treba biti na oprezu.³⁴

³⁴ Sindik, Joško. Djeca i mobiteli - kako spriječiti negativne posljedice, 28. 12. 2004. URL: <http://www.roda.hr/portal/roditeljstvo/izazovi-roditeljstva/djeca-i-mobiteli-kako-sprijeciti-negativne-posljedice.html> (2019-08-30)

6. Mediji u odgojno-obrazovnim ustanovama

„Mediji su sredstvo prenošenja informacija i komuniciranja, a kada se upotrebljavaju kroz neku didaktičku funkciju, tada postaju nositelji i posrednici informacija u nastavi.“³⁵ „Odgojno-obrazovni sustav u demokratski uređenim državama zahtjeva vrstu kritičkog mišljenja. Poticanje prema kvalitetnom kritičkom promišljanju počinje u obiteljskom odgoju. Poticanje na kritičko mišljenje osigurava pojedincu da uspješnije razlučuje laž od istine. Kritički osviješten pojedinac lakše ili bolje reći jednostavnije uviđa manipulaciju koju (sve više i intenzivnije) provode mediji“³⁶. Treba znati odabrati odgovarajući medij koji će potaknuti djecu na razmišljanje i probuditi interes, kao i medije koji će u odgojno obrazovnom procesu pridonijeti boljoj obradi i pamćenju sadržaja.³⁷ U škole se nastoje uvesti što kvalitetniji obrazovni mediji. Važno je educirati roditelje i djecu da budu što kvalitetnije medijski pismeni. Jedan od prijedloga su radionice za roditelje i djece pomoću kojih, osim što postaju medijski pismeni, provode vrijeme zajedno te ostvaruju novu razinu međusobne povezanosti.³⁸ Laptopi i Smartboardi (hrv. interaktivna/pametna ploča) sve su češća pojava u školskim učionicama, pogotovo u Njemačkoj, kako navodi Manfred Spitzer. „Smartboard je neka vrsta ogromnog ravnog računalnog zaslona (ili projektora s platnom – postoje različiti sustavi) priključenog na računalo, koji u učionici zauzima mjesto ploče i otprilike je istih dimenzija kao i ona.“³⁹ Neke ploče su osjetljive na dodir pa se s jednim klikom može i aktivirati alat za pisanje. Interaktivne ploče imaju pregršt funkcija koje su učenicima zanimljive i potiče ih na veliku aktivnost za vrijeme nastave, poput obrađivanja sadržaja tako što će učenik kliknuti na objekte prikazane na ploči. Sadržaj na ploči povezan je i s učeničkim laptopima, no tu dolazi do problema. Učenici prepisuju sadržaj na laptop ne razmišljajući o njemu, a često dolazi do smetnji, poput brzog pražnjenja laptopa. Osim toga, učenici se muče s uporabom pomagala za pisanje na ploči. Svu tu opremu treba i ažurirati, što može biti problem ako se to događa za vrijeme nastave.⁴⁰

Anketa koju su 2013. godine proveli Danijel Labaš i Petra Marinčić među 184 učenika između 13 i 14 godina iz dvije škole iz Zaprešića, otkrila je kako Čak 21,3 % djece smatra da su mediji jako važni u njihovom životu. Kada su trebali odabrati više karakteristika medija,

³⁵ Labaš, Danijel; Marinčić, Petra. Nav.dj., str. 4.

³⁶ Usp. Miliša, Zlatko; Ćurko, Bruno. Odgoj za kritičko mišljenje i medijska manipulacija. // MediAnali : međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima 4, 7(2010). Str. 71. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/84138> (2019-09-15)

³⁷ Usp. Labaš, Danijel; Marinčić, Petra. Str.4.

³⁸ Usp. Kirkorian, Heather L. ; Wartella, Ellen A.; Anderson; Daniel R. Nav. dj., str. 53.

³⁹ Spitzer, Manfred. Nav. dj., str. 75.

⁴⁰ Isto, str. 77-79.

86,90% je izjavilo kako ih mediji zabavljaju, da ih informiraju izjavilo je njih 72,10% te na samom kraju, da ih odgajaju i obrazuju smatra njih 27,90 %.⁴¹ Rezultati su još jednom potvrdili kako su mediji najbolji način za zabavu i da se najčešće koriste u slobodno vrijeme. I dok se u školama koriste pametne/interaktivne ploče koje mogu pomoći da nastava učenicima bude zanimljivija i da učenici budu aktivniji, pravo je pitanje zašto se elektronički mediji pojavljuju u vrtićima. Kako je već prije ustanovljeno, djeca mlađa od tri godine ne bi smjela biti izložena svakodnevnom prisustvu medija. Postoji velika zabrinutost oko toga trebaju li djeca imati pristup tehnologiji i zaslonima medija u vrtićima. Profesionalna udruženja i zdravstvene organizacije navode kako mediji mogu kod djece prouzročiti probleme poput pretilosti te da pasivnoj i neinteraktivnoj tehnologiji nije mjesto u blizini dojenčadi i djece. Neinteraktivna tehnologija uključuje određene televizijske programe, video zapise, medije za pohranu poput DVD-a. Korištenje neinteraktivnih medija može dovesti do toga da djeca potpuno zamjene igranje s ostalom djecom gledanjem u ekran i sadržaj koji se na njemu prikazuje.⁴² Besmisleno je tvrditi da su virtualni mediji u jaslicama i vrtićima prednost kod učenja i razvoja djece. S druge strane pak postoje dokazi da se svakodnevnom uporabom elektroničkih medija kod djece otežava zdrav razvoj u svim njegovim dimenzijama. Iako djeca uče brže od odraslih i sposobniji su brže shvatiti na koji način funkcioniraju nove tehnologije, to ne znači da će bolje rukovati takvim uređajima od odraslih. Ne postoje nikakvi dokazi o prednosti korištenja elektroničkih medija u ranoj dobi.⁴³ Danas uz pomoć tehnologije i interaktivnih medija djeca mlađe i predškolske dobi stječu razne kompetencije prilikom rješavanja izazova koje tehnologija pred njih postavlja. No, da bi odrastanje uz tehnologiju bilo što kvalitetnije važno je da odgajatelji i učitelji usmjeravaju djecu na pravilno korištenje tehnologije. ⁴⁴ Pozitivan primjer primjene suvremenih medija kod djece vrtićke dobi dolazi iz jednog virovitičkog vrtića, Cvrčak, gdje su djeca skupine „Trešnjice“ 2017. godine postala uključena u program Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj kojemu je glavna orijentacija razvoj ključnih kompetencija djeteta. Jedna od tih posebno značajnih kompetencija je upravo digitalna kompetencija. Djeca su ovoga puta laptop koristila za proširivanje svog znanja i spoznaja, što prikazuje slika br. 3.

⁴¹ Labaš, Danijel; Marinčić, Petra. Nav.dj., str. 13-27.

⁴² Nav. dj. Technology and Interactive Media as Tools in Early Childhood Programs Serving Children from Birth through Age 8. Str. 2.

⁴³ Usp. Renz-Polster, Herbert; Hüther. Kako danas djeca rastu: Priroda kao prostor za razvoj: Novo viđenje dječjeg učenja, razmišljanja i iskustva. Jastrebarsko: Naklada slap, 2017. Str. 145.

⁴⁴Usp. Technology and Interactive Media as Tools in Early Childhood Programs Serving Children from Birth through Age 8. Str. 2.

Ako nešto nisu znala, kao npr. pročitati, djeca su dobila pomoć odgojiteljice koja je neprestano bila uz njih. „Djeca su pokazala veliki interes za ovakav način učenja, a mi odrasli ćemo im pomoći da razviju vještine, odaberu informacije, upravljaju vremenom i sadržajima, ukratko iskoriste sve prednosti, a zaštite se od opasnosti, kako bi bili što spremniji za vrijeme i izazove tehnološke sutrašnjice.“⁴⁵

Slika 3. Djeca iz vrtića Cvrčak (Virovitica) od 2017. godine koriste IT opremu za vrijeme svog boravka u vrtiću.⁴⁶

⁴⁵ Trešnjice dobile novi prozor u svijet – stigla nova IT oprema, 20.11.2017. URL: <https://www.cvrcakvt.hr/tresnjice-dobile-novi-prozor-u-svijet-stigia-nova-it-oprema/1107/> (2019-08-30)

⁴⁶ URL: <https://www.cvrcakvt.hr/tresnjice-dobile-novi-prozor-u-svijet-stigia-nova-it-oprema/1107/> (2019-08-30)

7. ZAKLJUČAK

Neprestanim razvojem i napretkom tehnologije, što joj omogućava da svakodnevni život postaje nezamisliv bez nje, treba se pobrinuti da djecu izložimo njenim najboljim funkcijama, odnosno pogodnostima. Istodobno, s tehnologijom se razvijaju i mediji, poput televizije, interneta, pametnih telefona i video-igrica, koji postaju našom svakodnevnicom. Mediji su stvoreni kako bi nas informirali, zabavljali, obrazovali i odgajali, no i nametali stajališta, manipulirali, poticali na nasilje te prezentirali sadržaj koji nije stvaran. Poput odraslih, i djeca u sve većim količinama postaju korisnici medija. Nekada su djeca svoje djetinjstvo bezbrižno provodila na ulicama, u parkićima, igralištima, druženju s vršnjacima. Sada sve češće djecu pronalazimo kako sjede pred televizijom ili za računalom, igrajući igrice, ili pak u rukama drže najnovije pametne telefone, provodeći sate na društvenim mrežama. Kao najveći problem ističe se što djeca postaju korisnici, u najgorem slučaju ovisnici o medijima, od najranijih dana svoga života. Stručnjaci tvrde kako djeca mlađa od tri godine uopće ne bi trebala biti izložena medijima, no stvarna situacija je daleko od toga. Djeca svaki slobodan trenutak koriste za neki od medija, ne razmišljajući kakve sve to posljedice može imati na njihov razvoj. Roditelji se također trebaju informirati o svim opasnostima koje mediji donose kako bi svoju djecu mogli naučiti kako takve opasnosti izbjeći i što pak učiniti ako im se nešto loše dogodi putem određenog medija. Pozitivne strane razvoja medija nisu upitne jer osim što su olakšali sustav obrazovanja i odgoja, kao pomoć već tradicionalnom sustavu, mediji su toliko napredovali da pomoću njih možemo saznati što se događa na drugoj kraju svijeta. U školama su sve zastupljenije pametne/interaktivne ploče, koje pružaju razne mogućnosti pri provedbi nastave, kao pomoć nastavnicima, ali i učenicima. Bez interneta cijeli obrazovni sustav danas gotovo da ne bi bio moguć, iako je integriranje medija u škole naišlo na mnoge prepreke, poput loše umreženosti ili nedovoljno kompetentnih nastavnika za provedbu nastave uz pomoć medija. Prijenosna računala u vrtićima omogućavaju djeci predškolske dobi pomoć pri pripremama za osnovnu školu, kao i prilagodbu na školsko okruženje. Mediji nisu loši ako se koriste pravilno i u određenoj mjeri, ali kada se prisustvo medija počne zloupotrebljavati i šteta je učinjena, tada je već kasno za popravljavanje iste. Djeca medije često koriste bez roditeljskog ili nadzora odraslih, a tada i najčešće upadaju u njihove zamke. Na televiziji djeca mogu najčešće vidjeti neprimjereni sadržaj koji je pun nasilja, zastrašujućih scena, reklame koje nisu namijenjene najmlađoj publici. Djecu se od takvog sadržaja može zaštititi tako što će televizijske kuće prije emitiranja takvog sadržaja upozoriti za koju dobnu skupinu sadržaj nije primjeren, a roditelji će se pobrinuti da djeca ne gledaju televiziju sama, posebice kada za to nije vrijeme. Korištenje

interneta od strane djece posebice treba biti pod nadzorom odraslih. Internet je prepun neprimjerenog sadržaja i lažnih profila osoba, kojima je u cilju oštetiti nekoga, prvenstveno djecu. Roditelji/skrbnici to mogu spriječiti tako što će kontrolirati što djeca pretražuju na internetu i zabraniti im da komuniciraju s nepoznatima. Jedan od većih problema je taj što odrasli često kupuju djeci poklone poput igraćih konzola, računala ili mobitela. Odrasli, roditelji i skrbnici, trebaju se informirati i educirati o upotrebi medija u svakodnevnom životu, točnije razviti medijsku pismenost unutar obitelji, kako bi svoje znanje prenijeli na djecu i objasnili im na koji način i kada medije smiju koristiti. Tek tada će se smanjiti broj djece koja trpe bilo kakav oblik nasilja putem medija ili će pak medije koristiti za učenje i obrazovanje, a ne samo u slobodno vrijeme i za zabavu.

8. LITERATURA

1. Ciboci, Lana. *Utjecaj medija na igru djece predškolske dobi*. // Dijete i jezik danas: Dijete i mediji: Zbornik radova sa VII. znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem / uredile Dubravka Smajić i Valentina Majdenić. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, 2015. URL: https://chila.eu/wp-content/uploads/2019/02/Dijete-i-mediji-2015.-_-Children-and-the-Media-2015.pdf (2019-08-29)
2. Djeca i Internet. URL: <http://www.zzjzbpz.hr/images/stories/OVISNOSTI/Djeca-i-siguran-internet.pdf> (2019-08-29)
3. Djeca i mediji: Knjižica za roditelje i skrbnike djece./ priredili Robert Tomljenović, Marin Ilej i Gorana Banda. s.l.: Agencija za elektroničke medije; Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2018.
4. Djeca pred televizorom? Što manje, to bolje!, 20.01.2014. URL: <http://www.roditelji.hr/jaslice/odgoj/djeca-pred-televizorom-sto-manje-bolje/> (2019-08-27)
5. Dokler, Ana. Sigurnost djece na internetu – savjeti za roditelje predškolaca, 27.8. 2018. URL: <https://www.medijiskapismenost.hr/sigurnost-predskolaca-na-internetu-savjeti-za-roditelje/> (2019-08-29)
6. Horvat, Sandra. Koliko bi djeca smjela gledati televiziju, 21.11.2015. URL: <http://www.roditelji.hr/obitelj/koliko-bi-djeca-smjela-gledati-televiziju/> (2019-08-27)
7. Kirkorian, Heather L. ; Wartella, Ellen A.; Anderson; Daniel R. Media and Young Children's Learning. // The Future of Children 18, 1(2008). URL: https://www.researchgate.net/publication/49852123_Media_and_Young_Children's_Learning (2019-09-15)
8. Labaš, Danijel; Marinčić, Petra. Mediji kao sredstvo zabave u očima djece. // Medianali 12, 15 (2018). URL: <https://hrcak.srce.hr/file/288270> (2019-08-29)
9. Mandarić, Valentina. Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih. // Bogoslovska smotra 82, 1(2012). URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?id_clanak_jezik=117752&show=clanak (2019-08-28)
10. Masovni mediji. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39312> (2019-08-26)
11. Medij. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39755> (2019-09-15)

12. Mikić, Krešimir. Medijska pismenost, mediji kao prijenosnici humanih poruka, ideja, vrijednosti. // Dijete i jezik danas: Dijete i mediji: Zbornik radova sa VII. znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem / uredile Dubravka Smajić i Valentina Majdenić. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, 2015. URL: https://chila.eu/wp-content/uploads/2019/02/Dijete-i-mediji-2015.-_Children-and-the-Media-2015.pdf (2019-08-26)
13. Miliša, Zlatko; Ćurko, Bruno. Odgoj za kritičko mišljenje i medijska manipulacija. // MediAnali : međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima 4, 7(2010). URL: <https://hrcak.srce.hr/file/84138> (2019-09-15)
14. Miliša, Zlatko; Milačić, Višnja. Uloga medija u kreiranju slobodnog vremena mladih. // Riječki teološki časopis 18, 2 (2010). URL: <https://hrcak.srce.hr/file/180233> (2019-09-15)
15. Mužić, Josip. Štetan utjecaj virtualnoga svijeta na djecu. // Obnovljeni život : časopis za filozofiju i religijske znanosti 69, 3 (2014). URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=190847 (2019-08-29)
16. Renz-Polster, Herbert; Hüther. Kako danas djeca rastu: Priroda kao prostor za razvoj: Novo viđenje dječjeg učenja, razmišljanja i iskustva. Jastrebarsko: Naklada slap, 2017.
17. Robotić, Petra. Zamke virtualnog svijeta: zaštita djece i mladih na internetu i prevencija ovisnosti. // Journal of Applied Health Sciences = Časopis za primijenjene zdravstvene znanosti 1, 2 (2015). URL: <https://hrcak.srce.hr/file/240160> (2019-08-29)
18. Sindik, Joško. Djeca i mobiteli - kako spriječiti negativne posljedice, 28. 12. 2004. URL: <http://www.roda.hr/portal/roditeljstvo/izazovi-roditeljstva/djeca-i-mobiteli-kako-sprijeciti-negativne-posljedice.html> (2019-08-30)
19. Spitzer, Manfred. Digitalna demencija: kako mi i naša djeca silazimo s uma. Zagreb: Ljevak, 2018.
20. Sve je manje djece pred TV ekranom bez nadzora, 2016. URL: <https://www.unicef.hr/vijest/sve-je-manje-djece-pred-tv-ekranom-bez-nadzora/> (2019-08-27)
21. Technology and Interactive Media as Tools in Early Childhood Programs Serving Children from Birth through Age 8. URL: https://www.naeyc.org/files/naeyc/file/positions/PS_technology_WEB2.pdf (2019-09-15)
22. Tolić, Mirela. Temeljni pojmovi suvremene medijske pedagogije. // Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja 55, 22 (2009). URL: <https://hrcak.srce.hr/file/73170> (2019-08-26)

23. Trešnjice dobile novi prozor u svijet – stigla nova IT oprema, 20.11.2017. URL: <https://www.cvrca.vt.hr/tresnjice-dobile-novi-prozor-u-svijet-stigia-nova-it-oprema/1107/> (2019-08-30)
24. Zgrabljic Rotar, Nada. Mediji- Medijska pismenost, medijski sadržaji i medijski utjecaji. // Medijska pismenost i civilno društvo / Zgrabljic Rotar, Nada (ur.).Sarajevo: Media Centar, 2005.
URL:http://www.medijskapismenost.net/download/2005_Nada_Zgrablji_Rotar_Medijska_pismenost_i_civilno_drustvo.pdf (2019-09-15)